

Antalffy Péter

A vászon és a néző szeme között

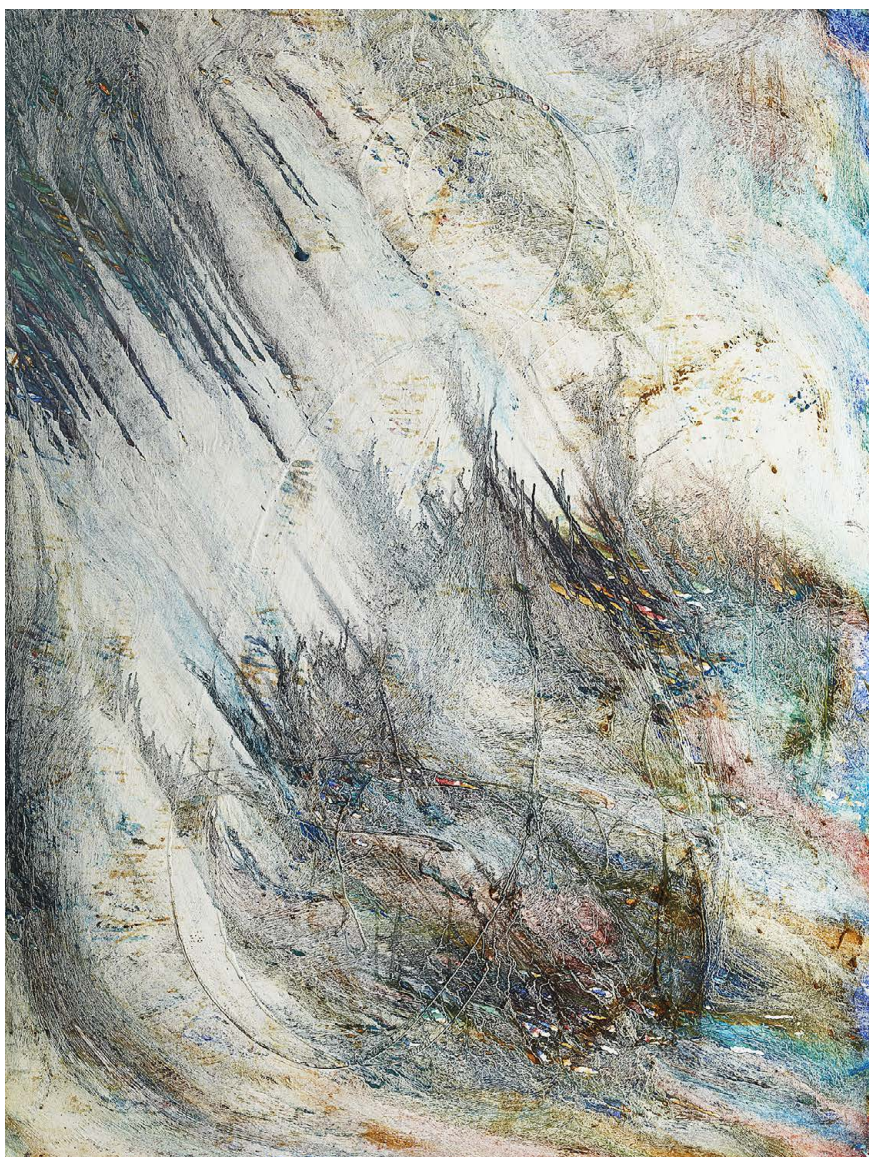
100 éve született
François Fiedler

Kálmán Maklár Fine Arts,
2021. II. 15. – III. 15.

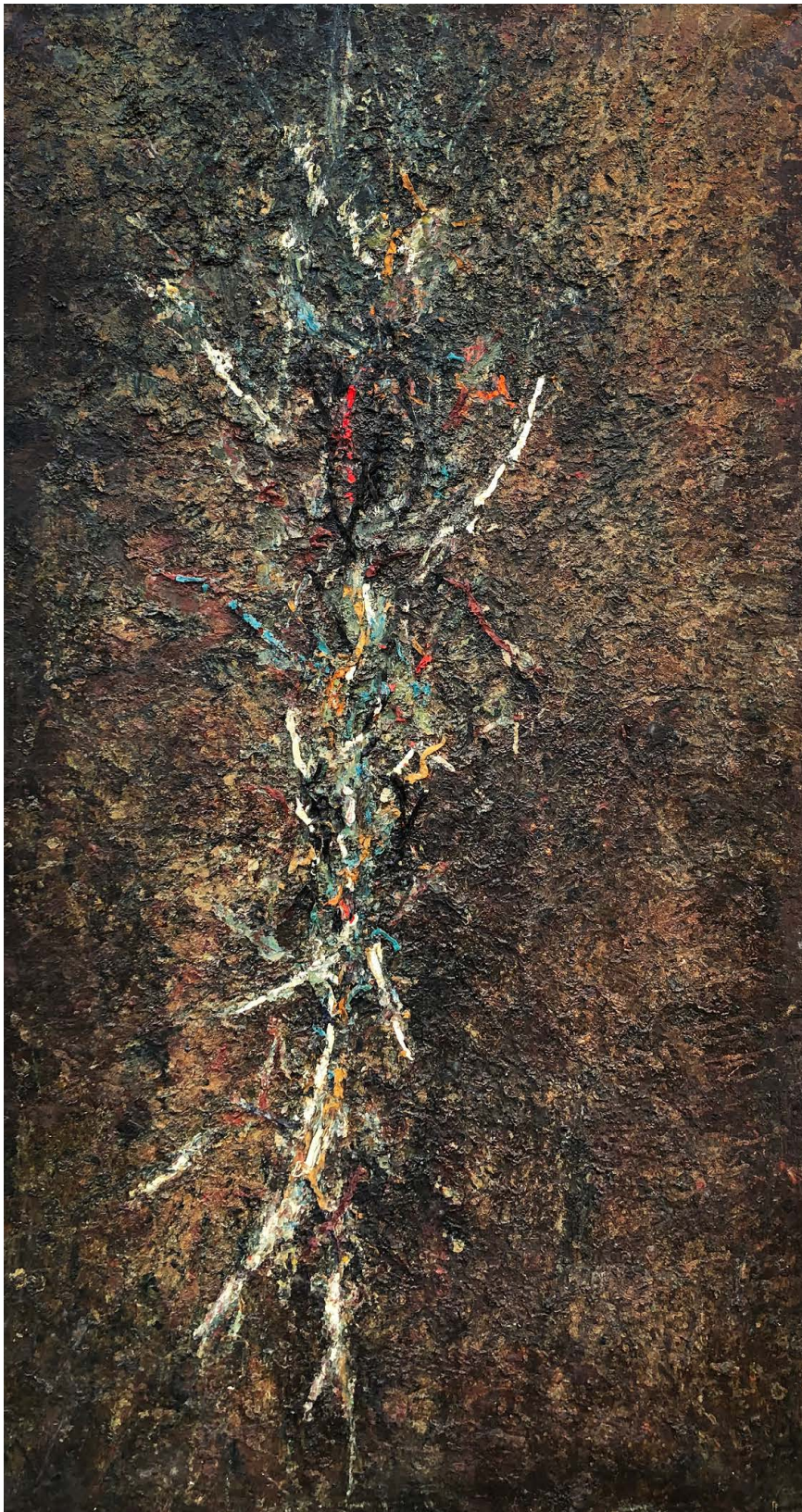
Ezerkilencszázhuszonegy február 15-én született az absztrakt festészet egyik nemzetközi híru magyar mestere, François Fiedler (1921–2001), ennek alkalmából nyílik emlékkiállítás a Kálmán Maklár Fine Arts Galériában. A tárlaton megtekinthető, kavargó színekből összeálló képek a művész legtermékenyebb időszakában készültek, és feltárják Fiedler sajátos szemléletmódját, technikai találmányosságát, amelyben egyértelmű Jackson Pollock közvetlen hatása is. Ez természetesen nem véletlen, mint ahogy az sem, hogy Fiedler volt az egyetlen európai festő, akit a Pollock születésének 100. évfordulójára nyitott nagyszabású tárlaton, 2012-ben New Yorkban kiállítottak.

Fiedler a második „párizsi iskola” tagjaival együtt fontos szerepet játszott a második világháborút követő absztrakt fordulatban, amely erőteljesen átrajzolta az európai és az amerikai művészet látásmódját az 1950-es, 60-as években. Egyik korai képét egy keretező kirakóban fedezte fel Joan Miró. Ő nevezte később Fiedlert „a fények festőjének” és mutatta be a párizsi művészeti világ olyan alkotóinak, mint Chagall vagy Braque, akiket elsősorban Aimé Maeght galériája képviselt. Fiedler élete végéig hűséges maradt az öt egykor felkaroló Maeght Galériához, amely igyekezett a szerződött művészei között baráti-családias légkört kialakítani. Ennek köszönhetően Fiedler állandó kiállítótársa lett jó néhány kiváló művésznek, mint Joan Miró, Alberto Giacometti, Georges Braque, Alexander Calder, Marc Chagall, Eduardo Chillida vagy Fernand Léger. Magyarországon csak 1990 után kezdték igazán megismerni, s a hazai közönségnek újra fel kellett fedeznie a művészt.

A művész Fiedler Ferenc néven született Kassán, majd gyermekkorát Nyíregyházán töltötte, ahová a család a trianoni határok meghúzását követően költözött. Betegségek következtében sok időt kellett otthon tartózkodnia, talán ez is hozzájárult művészi fogékonyságának kialakulásához. Már általános iskolás éve alatt kiválóan bánt az olajfestékekkel, igazi csodagyerekeknek tartották, akire az újságok is felfigyeltek, felnőtt művészekkel együtt állított ki a Benczúr Kör tárlatán. Korán magáévá tette a reneszánsz festői eszközeit és stílusát, tökéletesen festett és másolt portrékat is, mint például Mányoki Ádám közismert Rákóczi-képmását. Történelmi hősokeket és kortár-

↑
FIEDLER Ferenc:
Cím nélkül,
1963, olaj, vászon,
130×97 cm
A Kálmán Maklár Fine Arts jóvoltából
HUNGART © 2021

↑
FIEDLER Ferenc:
Cím nélkül,
 1958, olaj, vászon,
 195x97 cm
 A Kálmán Maklárý
 Fine Arts jóvoltából
 HUNGART © 2021

sakat ábrázoló arcképei – Horthy Miklóst is megfestette – a 30-as évek magyar közhivatalaiban reprezentatív helyekre kerültek. 1939-ben egy Clevelandben rendezett nemzetközi versenyen is díjazták, és őt kérték fel egy kassai oltárkép elkészítésére is, amelyen a vászon átlukasztásával kísérletezve igyekezett megragadni a Krisztus szeméből áradó fényt.

A Képzőművészeti Főiskola festő szakán Szőnyi István lett a mestere, aki tanársegédjévé is fogadta. Együtt tanult a később szintén Párizsban befutó Reigl Judittal és Hantai Simonnal, akikkel a világháború éve alatt közösen állított ki Budapesten. A barátságot kötő festők, több társukkal egyetemben, egymás után megkapták a Római Magyar Akadémia ösztöndíját 1947 és 1949 között, majd

– ki franciaországi ösztöndíjjal, ki közvetlenül a kiépülő kommunista rendszer elől menekülve – 1950-ig Párizsba kerültek, és ott váltak az akkor induló taszizmus, gesztusfestészet, illetve lírai absztrakció képviselőivé.

Reigllel és Hantaival ellentétben Fiedler nem tett kitérőt az 1950-es évek elején-közepén a kései szürrealizmus irányába. Az elsők között fedezte fel az amerikai Jackson Pollock-féle csepegtetési-fröcskölési (dripping) technika által lehetővé tett új kifejezőmódot és soha többet nem készített figurális művet. Amíg azonban Pollocknál az alkotás megmaradt kétdimenziós színrobbanásnak, amely a néző által is kivehető sík háttérre impulzívan felvitt festékfoltokból áll, Fiedler absztrakt képeinek vastagon felépített faktúrája térbeli-anyagi dimenziót ad festményeinek. A kiállításon is bemutatott képeim jól megfigyelhetők azok a sajátos technikai folyamatok, amelyek eltüntetik az eredeti vásznat. Szinte játszik az anyagokkal. Kizárólag a fizikai törvényeknek engedelmességek festékek megszilárdult áramlását és összeragadását látjuk. A festékek felvitele előtt a vásznat vastag gipszréteggel alapozta, ezáltal egy repedezésekkel és kéregszerű mintázatokkal teli domborzatot hozott létre, amely szinte geológiai jellegű mélységi erőként befolyásolja az egymásra kerülő festékrétegek áramlását a kép felszínén.

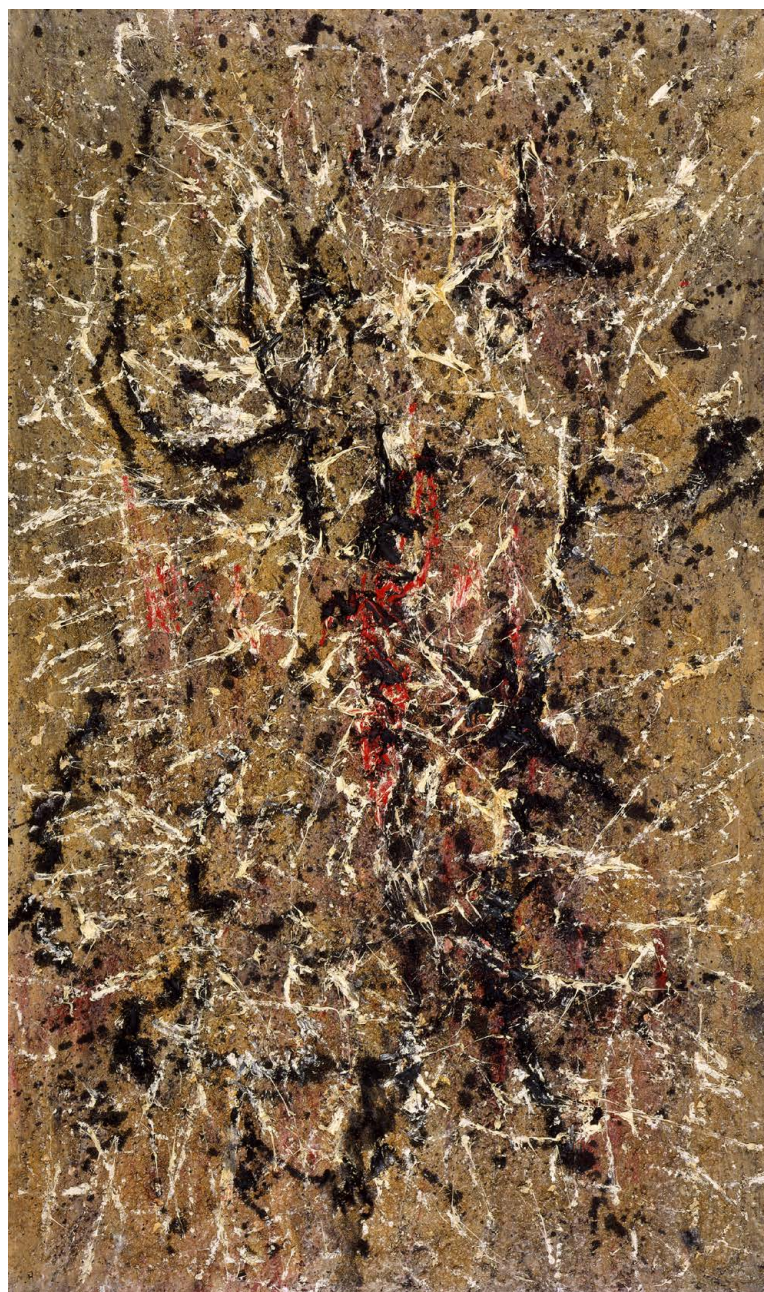
Absztrakt fordulatát követően nem használt többé sem palettát, sem állványt, ecsetet is ritkán. Ezeket már hátráltató eszköznek, a festés fölösleges lépésének tartotta. A festékeket egyenesen a tubusokból vitte fel a képre, majd kente el többféle eszközzel. Legtöbb képére olyan sok réteget épített fel, hogy szinte lehetetlen utólag meghatározni, pontosan milyen is lehetett az első. A festékanyagok egymásba olvasztásának már-már költői imádata mellett a megszáradó rétegeket késsel vagy más kemény eszközzel kaparja, vakarja, bontja vissza, mintha sebeket ejtene. Az így születő erős kontrasztban feltáruuló belső-alsó színek csíkjai világító, titokzatos írásjelnek tűnnek, és bizonytalanságban hagyják a festmény nézőjét. Az önálló rétegekkel bíró képek felszínén csak a sejtések szintjén érzékeljük a mélyben fekvő színek derengését. Festményein nincsen semmiféle középpont, tengely vagy hierarchia, a művész az egész vásznat egyenrangú felületként használva kényszeríti a nézőt a teljes képtér feltérképezésére. A kiállított festményeken a lágyan hullámzó színes tajtékok zeneisége szintén nem véletlen, hiszen alkotás közben rendszeresen szólt Fiedlernél a klasszikus és a kortárs zene.

A képek alig hasonlítanak egymásra, mindegyik önálló fizikai-festészeti kísérlet. Életművén belül különálló stílusokat nem, de tágan értelmezett tendenciákat azért meg tudunk figyelni. Az 1950-es években inkább a sötét tónusú földszínekkel, barnákkal, fekete és szürke festékekkel kísérletezett, míg a 60-as évektől kezdve egyre több melegebb és élénkebb színt látunk áramlani képeinek felsőbb rétegeiben is. Az előbbieket párhuzamait Pollock *Őszi ritmus* (Autumn Rythm), illetve különösen a *Number 5, 30* és *31* című festményein fedezhetjük fel, míg az utóbbiak lágyabb, lazúrosabb színkezelésükben Rothko és Tobey kifinomultabb képi világához közelítenek. Az 1970-es években saját belső ritmust közvetítő, gyors hullámmozgásokat idéző, egymásba olvadó színekből épülő képeket látunk. Utolsó évtizedének alkotásai már nem is rejtik véka alá a zenével való inspirációs kapcsolatot, a sorozat a *Divertimento* címet viseli.

A természeti erők nem csak a gipszes alapozásra felhordott festékek áramlását befolyásolják: Fiedler absztrakt képeit a természet bevonásával készítette el. Ha tehette, a szabadban alkotott, ezáltal minden időjárás

FIEDLER Ferenc: *Cím nélkül*,
1961, olaj, vászon, 195×96 cm
A Kálmán Maklár Fine Arts jóvoltából
HUNGART © 2021

FIEDLER Ferenc:
Cím nélkül,
1958, olaj, vászon,
162×96,5 cm
A Kálmán Maklár Fine Arts jóvoltából
HUNGART © 2021

jelenség hozzátett a mű születéséhez: a lefektetett képet átnedvesítő nedves föld, a szél, a fagy, a napsütés és az eső is. Fiedler egyedülálló ebben a *plein air* absztrakcióban, amely úgy válik tájképpé, hogy a természetet egy pillanatig sem kívánja utánozni. Ami számít, az nem a szem által érzékelt formák vonalakkal történő imitációja, hanem a kozmosz erőinek és ritmusának generatív kódolása a festői alkotásba. Nem véletlen, hogy a 21. századi néző a képeken párhuzamokat fedez fel a Földet a magasból megörökítő műhold- és légifelvételekkel, annak ellenére, hogy a festő számára fontosabb inspirációt jelentettek az őskori művészet emlékei, különösen a természet és az ember harmóniáját számára megtettesítő lascaux-i barlangrajzok.

Fiedler szerint az igazi kép a vászon és az ember szeme között van, a mi feladatunk, hogy a befogadásra időt és türelmet szánjunk. Önreflexió és kontempláció nélkül nincsen művészi befogadás. Pontosan ezért nem is adott címet legtöbb alkotásának, hogy egyáltalán ne befolyásolja,

ne kényszerítse ilyen vagy olyan irányba képeinek nézőjét. Termékeny festői életművét litográfiák, saját technikájú – általa *eau forte*-nak hívott – rézkarcok egészítik ki, amelyek verseskötetek vagy Hérakleitosz töredékeinek illusztrációiként jelentek meg. A magángyűjtemények mellett számos rangos múzeumban megtalálhatók a képei, köztük a New York-i Guggenheim Múzeum, a Pollock-Krasner House és a párizsi Musée d'Art Moderne – Centre Georges Pompidou gyűjteményében. Ezenfelül svájci és ausztráliai múzeumok mellett a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria is rendelkezik műveivel. Magyarországon igazán ismertté és aukciókon is keresetté az ezredfordulót követően vált, életművét a Kálmán Maklár Fine Arts és a Múcsarnok mutatta be több egymást követő kiállításon. Születése mellett halálának is évfordulója van: 2001-ben, 80 évesen hunyt el, a lezárult életművet újra felfedezni már a közönség feladata.